

MB
194.590

B TÓNUS BT KIADÓ

21. Bihari Füzetek

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ónody Magdolna

Pillantások a múltba

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ónody Magdolna

Pillantások a múltba

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Berettyóújfalu

2004

HB 194.590

2004.

© Ónody Magdolna

Szerkesztette:

Kocsis Csaba

Tervezés, nyomdai előkészítés:

Com-Print Stúdió

Lektorálta: Bakó Endre

Korrektor: Sándor Mária

Borítóterv:

Gombos Ferenc

(A borítón látható tetelési kastély Péter Imre felvétele)

Sorozatszerkesztő:

Gombos Orsolya

Kocsis Csaba

ISSN: 1417-6122

ISBN: 963 216 433 4

Kiadó: B. Tónus Bt. 1071 Budapest, Bethlen G. u. 43.

Tel.: 317-1370, 06-30-94-20-244

Felelős vezető: Gombos Ferenc

Nyomda: Piremon Nyomda

Felelős vezető: Becker György

Ónody Magdolna: Pillantások a múltba

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár, (Könyvtár)

híradó volt...

székely, egy lélek

székelyek

Magdolna

Magdolna

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Előszó

Ónody Magdolna 1929-ben született Kabán és itt, a gazdag hajdúsági településen végezte elemi iskoláit. Debrecenben járt a Református Dóczi Intézetbe, és itt kapta meg az orvosi-, majd később a belgyógyász szakorvosi diplomáját. Együtt élt a tájjal, és szűkebb környezetének szeretetét magával vitte Miskolcra is, ahol jelenleg is él.

Édesapja anekdotázós ember volt. Ha elindultak a sápi nagymamához, a kislány történeteket hallott a tetétleni kastély előtt álló Liszt Ferenc-fáról vagy a vendégházról, ahol a nagy zeneszerző megszállt. Ezek a történetek egy egész életre elkísérték. Nem csak a nagymamát, hanem a népes bihari atyafiságot is látogatták, és ilyenkor szóba kerültek a régiek is, akik már csak az emlékekben éltek.

1944 tavaszán rádiópályázatot hirdettek diákoknak. A lakóhely fontosabb vagy jellegzetes történetéről, közmondásairól lehetett írni. Talán ez indította el a szerzőben azt az életre szóló törekvést, hogy jobban megfigyeljen és megőrizzen az emlékezetében olyan épületeket, tárgyakat, amelyeket neves emberek keze érintett. Írásaival múzeumi és levéltári pályázatokon szerepelt kisebb munkákkal, és a Magyar Orvosírók és Képzőművészek Körének tagjaként helytörténeti témákban tartott előadásokat. Szerteágazó munkáiból, forrásmunkáiból a teljesség igénye nélkül válogattam egy füzetre valót, amelyek mindegyike érdekes olvasmány, értékes forrásmunka, egy újabb adalék a szülőföldünk, szűkebb pátriánk jobb megismeréséhez.

Berettyóújfalu, 2004. június 8.

Kocsis Csaba
szerkesztő

Tetétleni vendégségek

Hatalmas telek voltak gyerekkoromban. Az út mentén néha még a felnőtteknek is derékig ért a hó. A lovas szánkóba meleg téglát raktak a lábunk alá, szőrmezsákba bújtattuk a lábunkat, úgy indultunk karácsony másodnapján a nagyanyámhoz, Kabáról Sápra. A száncsengő a II. magyar rapszódia ütemére ringott és ekkor már hallani véltem a dallamot is.

A tavaszok is igazi tavaszok voltak. Virágvasárnapra kipattantak a rügyek az ágakon, és húsvétra virágban pompáztak a barackfák, a díszszilvák, de éledezett minden a természetben. Ilyenkor kocsival indultunk nagyanyámhoz és apám mesélt az úton mindenről, ami fontos volt a látnivalók közül.

A tetétleni kastélyt szigorúan őrizte a sárgára meszelt téglakerítés, de a barokk kapun túl ágaskodott egy nagy fa, Liszt Ferenc fája. Közel a kastély épületéhez, a Sáp felé vezető oldalon állt egy kicsi, fehérre meszelt épület; apám meséje szerint ebben lakott Tetétlenen Liszt Ferenc, a nagy zeneszerző.

Országos Szépirodalmi Könyvtár

„Hajdú vármegye legkisebb községei közé tartozik Tetétlen, harmadfélezer kálvinista lakosával. Fél órányira fekszik Kabától, négy órára Debreczentől, ha jó vérű táltosok vannak a kocsiba fogva. Széles, egymást keresztező utczái, a milyeneket a vármegyében csak Balmazújvároson találhatunk, azt sejtetik, hogy a múlt században népesülhetett be ismét, a mikor már inzsellér cirkalmazta ki a porta helyeket.

Rezgő levelű nyárfák alatt szerényen sorakoznak sűrűn egymás mellé a nádas házak: utcára néző végüket, meg az ereszek alját nemzetiszínű szalaggal végig futtatott, kék mezőkre festett tulipánok, rózsák, csillagok tarkítják, a melyeket egy egy ügyesebb kezű festő pingált oda.

Az első, a mi feltűnik az idegennek: a népviselet. Fiú gyermekek, legények télen-nyáron csipkézett, fodros kötényt viselnek. A férfiak jó magyar kerek arcához nagyon illik a Kossuth körszakáll. Az öregek vállig növesztik ezüst szálás hajukat s kerek fésűvel szorítják azt össze.

Lányok, menyecskék viseletén keveset változtatott még a járványos divat. Ragaszkodnak a régi szabású viganókhoz, a melyeknek formáját öreg anyáiktól örökölték” – így ismereti meg velünk Zoltai Lajos a múlt század végi Tetétlent.(1)

A kastély, amelyhez a falu keleti részén 60 holdas park tartozott, 1841 óta volt a Zichy család tulajdonában. Gróf Zichy Ferenc vásárolta meg 300000 forintért Komáromy György földesúrtól. Majd fiára, Lipótra szállt a birtok, tőle Sándorra, a Géza testvérbátyjára, s az osztályozáskor jutott Zichy Géza tulajdonába.

A kastélyt eredetileg a gazdatisztjének építette Ferenc gróf az uradalmi építőmesterrel, magának csak két kis szobát rendeztetett be a sötét boltíves folyosó nyugati végén. A barokk stílus toldalékot Géza gróf építtette hozzá.

Déli homlokzatán a dekoráció a gróf szerzeménye volt:

*„Isten a végcélunk,
Boldog lesz hajlékunk.
Hazánk és királyunk,
Szent marad minálunk.
Felhő, ha kömpezne,
Dalolunk könnyezve.
Tiszta ha lesz egünk,
Dalolunk, nevetünk.” (2)*

A nagy ebédlő közepén hosszú asztal állt, körötte magas támlájú székekkel, a szoba keleti fala előtt hatalmas faragott szekrény. *„Az ebédlő, melynek masszív tölgyfa bútorai nagykirályi iparos műhelyéből kerültek ki, egy művész tulajdonosra vall”* – írta Zoltai Lajos. Az általa készített rajzon látható a kastély abban a formában, ahogy 1944-ig állt,

a nagy tölgyfa koronája, amelyet Liszt-fának hívtunk és a kápolna is, melyet azóta lebontottak.

Így ír róla: „A magasan kiemelkedő kerek halmon lévő zömök épületet a Zichy család alakította át családi kápolnává. Gróf Zichy Géza neje, Karátsonyi Melanie grófnő díszesen renováltatta Stornó Ferencz vázlata szerint: ugyancsak a grófnő értékes misemondó ruhákkal ajándékozta meg.”

Zichy Géza 14 éves korában vadászat alkalmával egy szerencsétlen puskas elsülése következtében jobb karját elvesztette. Megfogadta, hogy fél kezét úgy kiképezi, hogy játék közben ne érezze a másik kéz hiányát. Liszt Ferenc is segítette ebben tanítványát.

Zichy Géza, „a lelkes főúri zeneszerző neve mélyen beivódik a magyar zenetörténetbe, nem operáival, melyek már elfakulnak bemutatásuk évében, hanem – Liszt kapcsolata révén.” (3) A mester 1873-tól kezdve késő öregségéig ápolta ezt a barátságot. A külföldön sokat utazó Zichy felkeresi Berlinben az ott időző Lisztet 1883 tavaszán, kit meghív birtokára. A mester elfogadva az invitálást, még azon év vége felé vendége lesz neki.

Kutassy János tudósítása szerint itt kapta a meghívást Zichy Géza testvérétől, Ernőtől, hogy vegyen részt a hosszúpályi plébániatemplom felszentelési ünnepségén. December 8-án, az ünnepi misén Liszt Ferenc orgonált.(4)

A hosszúpályi ünnepségek után Liszt Ferenc még néhány napig Zichy Géza vendége volt, majd Tetétlenből Erdélybe utazott. Második alkalommal 1884. november 1-jétől 17-éig vendégeskedett Tetétlenen Liszt Ferenc. A kabai állomásra érkezett, ahonnan a falu lakóinak díszkíséretével a tetétleni kastélyba hajtatott.(5)

„Igazi diadalúton vonult be az öreg Liszt Ferenc a kabai állomásról a tetétleni kastélyba... A legények bandériumnak lóra ültek, a leányok fehér ruhába öltöztek, koszorút fontak, a gróf diadalkaput csináltatott... Az ünnepelt vendég úgy meg volt hatva a nem várt lelkes fogadtatástól, hogy a közönség százainak éljenzése között levett kalappal lépdelt a kastélyig.”

A parkban, közel a kastélyhoz, egy völgy által elválasztva látható egy nevezetes épület, az úgynevezett Liszt-ház. A család vendégét, így Liszt Ferencet is ide helyezték el.

„Az öregúr minden reggel misét hallgatott a kápolnában. Azután sétát tett a parkban. Pedig fázott szegény a hűvös őszi reggelen az abbé reverendában. Nem volt meleg, őszhöz illő kabátja, csak egy pokrócot hozott magával, amibe ha beleburkolta magát, kinevették az ilyenhez nem szokott falusiak.”

A fővárosi tanács a nagy mester tiszteletére, mint a fedőlap felirata is bizonyítja, Beregszászi nevű hangszerkészítővel zongorát csináltatott ajándécul, amelynek felszentelésére egy jótékony célú hangversenyen került sor.(6) Ezen a zongorán adott hangversenyt a kabai, földesi és tetétleni meghívottak előtt 1884. november 10-én a tetétleni Zichy-kastélyban.(7)

1884. november 10-én este a meghívott vendégek tiszteletére rendezett hangversenyen Liszt Ferenc is játszott a következő műsorral: Preludium, Impromptu, Rákóczi induló (szimfónia átirat Liszt Ferencről), a

II. magyar rapszódiaát Zichy Margit és Müller Miksa játszotta.

„...a hangverseny alatt a kabaiak hálájuk és tiszteletük csekély zálogául díszes babérkoszorút nyújtottak át, melynek fehér selyemszalagján a következő felirat volt: *«Liszt Ferenc kabai tisztelői 10. XI.»* A hangverseny után a parkban igen szépen sikerült tűzijáték volt.” – számolt be a *Debrecen* c. napilap 1884. november 15-i száma, a vendégség nagy eseményéről, amelyen jelen voltak a tetétleni, kabai és földesi meghívott családok is.(8)

Hogy mit „komponálhatott” itt, azt Sonkoly István írásaiból gondolhatjuk.(3) Itt hangszerelte volt tanítványának, Zichy Gézának a *Tündérek tava* című, zongorára írt balladáját, mely 1885. január 10-én előadásra is került a bécsi Operában Liszt átíratában. Liszt hangszerelése nem található, nem került elő. Prahács M.(6) szerint az említett balladáját Zichy Liszt tetétleni tartózkodása idején fejezhette be.

„Bizonyára a Mester tetétleni tartózkodása alatt Zichy kérésére részben meghangszereli balladáját, s ennek partitúráját magával viszi Pestre, talán ott fejezi be – s kiadja kottamásolónak, aki kiírja annak szövegeit.”

„Ott időzését ezzel örökítették meg, hogy rávették, ültessen két fenyőfát a szállása elé. A fenyőfák gyökeret vertek. De a gondos ápolás is aligha menti meg őket az elcsenvészesedéstől.”(9)

Ezeket a fenyőfákat már egyikőnk se látta. De Nyári Lajos nyugdíjas tetétleni tanár még emlékezett a vasöntvényre, amely jelölte, hogy Liszt Ferenc ültette a tölgyfát a kastély elé. Apám meséje szerint üldögélt is alatta. A felirat elveszett, a tölgyfa még él.

A zongorát, amelyen játszott, a Fővárosi Tanácstól kapta Liszt Ferenc, aki Nagy László tanárnak ajándékozta. Talán ő, Liszt tiszteletére került a tetétleni kastélyba.

November 17-én Pestre utazott a Mester. Ez volt az utolsó vendégeskedése Tetétlenen.

Gróf Zichy Géza halála után a kastély a család szeniorjának, gróf Zichy Jánosnak a birtokába került. Tőle vásárolta meg Lilian Harvey

350 000 pengőért a 450 holdas birtokot 1936-ban, árverésen. Mint Nyári Lajos tetétleni nyugdíjas tanár emlékezik, kártyaadósság miatt árvereztették el Kirner Jakabbal, aki a kastélyban lakott. Ezen az árverésen került eladásra a zongora is. Nyári Lajos emlékezete szerint egy püspökladányi vendéglős, Puskás vette meg.(10)

A zongora további sorsáról Sonkoly István zenetudós írt. Erre Nyári Lajos nyugdíjas tetétleni pedagógus hívta fel a figyelmet.

Ezt a fatőkés zongorát, amelyen a tetétleni kastélyban adott hangversenyt a kabai, földesi és tetétleni meghívottak előtt Liszt Ferenc, Beregszászi nevű mester készítette. Neve a klaviatúra fedőlapján van rézből kiverve. A zongorát Liszt Ferenc ajándékozta Nagy László sárospataki barátjának, amit a zongora végén belül lévő bejegyzés tanúsít.

Hogy mikor került a zongora Sárospatakra, és onnan tovább, talán épp Tetétlenre, nem tudom. A Sárospataki Kollégium Nagykönyvtárában Nagy László nevű tanárra nem akadtunk, sem a sárospataki, sem az eperjesi iskolaérintésőkben.

A debreceni kollégiumi Nagykönyvtárban megtaláltam az írást a *Hajdú-bihari Napló* 1958-as számában, mely segített a zongora megkeresésében.(7)

Az árverés után a fatőkés hangszer Dr. Freund Jenő (Sonkoly István cikke szerint Dr. Freund Róbert) debreceni ügyvédhez került és tőle a Garay utcában özv. K. K.-néhoz. Tőle bérelte egy esztendőre Debreceni János. Ők egy kis fényképet is kölcsönöztek személyes találkozásunkkor, amelyen kislányuk gyakorolt a zongorán.

Tudták, hogy K. K.-nétől valamelyik múzeumba vitték a hangszer, és hogy hol dolgozott Dr. K. G., az utolsó tulajdonos fia. A fényképen jól látszik a Liszt Ferenc felirat és alatta az évszám, néhány csipkeszerű folt a zongorabillentyűk fedőlapján, és a Beregszászy név utolsó betűi. Ha felhajtjuk a zongora tetejét, bal kéz felől egy írás hitelesíti a zongorát Liszt Ferenc aláírásával – mondták a debreceniek. Írtam özv. K. K.-né fiának a munkahelyére. Már nem dolgozott ott, de szerencsére továbbították a levelemet. A rövidesen megérkezett válaszból megtudtam, hogy a zongorát az állam vette meg a családtól és jelenleg Sopronban, a múzeumban van. Majd később részletes felvilágosítást kaptam K. K.-né fiától: A szóban forgó zongorát szüleim Dr. Freund Róbert ügyvéd hagyatékából vásárolták.

A zongora iránt érdeklődő leveleimre először nem kaptam választ Sopronból. A budapesti Liszt Ferenc Társaság főtthkárának javaslatára levélben név szerint a soproni múzeum igazgatójához fordultam kérdésessel, hogy valóban ott található-e a keresett zongora? Mellékeltem a hangszer fényképének másolatát is. Igen nagy volt az örömöm, amikor válasz érkezett Dr. Környey Attilától több fényképpel együtt, aki a felirat, az évszám és a minták alapján azonosította a zongorát. Megoldódott a csipkeszerű minták rejtélye is, intarziák ezen a szépen rendbe hozott zongorán. Jól látható a hangszer készítőjének a neve is.(11)

Az igazgató több fényképet is küldött. A felvételeket Adorján Attila készítette a zongoráról, mely a soproni Liszt Ferenc Múzeumban van. *(Azóta átszállították a nagycenki kastélyba. A szerk.)*

Mi családommal – az árverés idején – Kabán laktunk. Nagyanyám egy fekete alapon fehér pagoda mintás fotelt kapott ajándékba szüleimtől erről az árverésről. Anyámé a kínai porcelán teáskészlet lett.

1943-ban Zsoldosék intézték a kastély ügyét. Többször voltam itt apámmal, később is, az itt lakó Mici tante beteg lányát kezelte. Addig én a teraszon vártam, vagy szétnéztem a kastélyban. A bejárat a lakószobákhoz a Kaba felőli oldalon volt, a nagy ajtó most is megvan, hosszú folyosóról nyíltak a szobák és fürdőszobák, az egyik fehér alapon kék mintás csempékkel. (Ilyen van a nagymágocsi kastélyban is, hollandi szőlőmakkal.)

A nappaliban hatalmas narancssárga huzatú fekhely volt. Körben a falon Lilian Harvey képei, fekete árnyképek, melyek táncmozdulatait ábrázolták. A nagy ebédlő közepén hosszú asztal állt, körötte székekkel, a Földes felé néző fal mellett hatalmas faragott szekrény. A mennyezet freskójából a fehér felhőkkel díszített kék égre emlékszem és a szép alakokra. Kilépve az előtéren keresztül néhány lépcső vezetett le a parkba, és a kis emelkedőn nyírott bokrok sorakoztak a lépcsőtől jobbra és balra az ablak alatt, egy gyerek számára romantikus bújóhely volt. Nyári vakációkban gyakran átkerékpároztam Tetétlenre délben, amikor az olvadó napmelegben mindenki pihent.

1944 nyarán már készülődés folyt. Mici tante csomagolt, a fia menekítette Bécsbe. Én sem jártam arra egy darabig.

Az erősen megrongálódott kápolnaablak törött, lilás üvegei sokáig csengve himbálóztak, zenéltek a II. világháború után a téli szélben. Az aranyozott kegytárgyak már a harcok után eltűntek. Később fogyni kezdett a kerítés téglája, be lehetett látni az épületre, zsákok voltak a kopottas falnak támasztva, munkagépek álltak a folyosóra nyíló ajtó előtt.

A Liszt-házban először kocsmá nyílt, majd az épületet irodává alakították át. A falán nincs emléktábla. A kastélyt részben átépítették, az ebédlőbútorok nyoma veszett. Szemtanú szerint 1945-ben Püspökladányba szállították. A nagy ebédlő freskója fehérre van meszelve. A kastély ma kultúrház. *(2001 óta az épület magántulajdon, de gondos kezekbe került. A szerk.)*

Ott jártunkkor a kultúrház igazgatójának a férje mondta, hogy az erősen romos kápolnát lebontatta 1971-ben.

Az öreg fa még áll a kastély előtt, lombja minden tavasszal üde zöldbe borul. Liszt Ferenc tetétleni vendégeskedésére emlékeztet, amelyről apáink is meséltek.

Vigyázzunk rá, hogy még sokáig megújuljon hatalmas lombkoronája!

(Múzeumi Kurir, 68. szám, 1996)

Irodalom

1. Zoltai Lajos: Tetétlen
Zichy Géza album 25 éves írói és művészi jubileuma alkalmára.
Szerk. Karczag Vilmos
2. Balogh Dezsőné Kabai tanítónő szóbeli közlése és levele
3. Sonkoly István: Liszt Ferenc Hajdú-vármegyében. Déri Múzeum Évkönyve 1962–64. év
4. Kutassy János: Liszt Ferenc a hosszúpályi római katolikus templomban. Új Ember 1964. 17. sz.)
5. Zoltai, i. m.
6. Prahács Margit: Frensz Liszt Briefe und ungarischen Sammlungen 1835–886. (1936)
7. Barna Ferenc: Ki játszik Debreczenben Liszt Ferenc eladó zongoráján? (Hajdú-bihari Napló 1958. június 8.)
8. Debreczen 1884. november 15.
9. Zoltai, i. m.
10. Képes Hetilap, XI. 1936. 40. szám, október 15. csütörtök
11. Ónody Magdolna: Nyomozás Liszt Ferenc zongorája után. (Észak-Magyarország 1986. augusztus 1.)

Apróságok – régiokről

A régi Dóczi jobb szárnyának utolsó ajtaja egy titokzatos szobába nyílt. Néha nyitva volt az ajtó és a fal melletti polcokon nedves ponyvával letakarva sötét figurák sorakoztak. Ide csak egy ember léphetett be a polgári iskola rajztanára. Ő készítette itt szobraihoz a tanulmányfejeket, amelyeket ponyva védett a kiszáradástól.

Nagy Sándor János 1897-ben született Vámospércsen, református lelkész családban. Középiskoláit Debrecenben végezte. Első világháborús frontszolgálat után a Budapesti Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait. A debreceni Dóczi Leánynevelő Intézet polgári leányiskolájának rajztanára lett 1923-ban. A tanítás mellett itteni kis műtermében merült el a festés, de főleg a szobrászkodás művészetében.

Ismertebb szobrai: az álmosdi hősök emlékműve, a halászfű a debreceni krematórium előtti medence szélén, a jelenleg a nőgyógyászati klinika épületében lévő anya gyermekével, mely 1942-ig a debreceni országzászló körül felállított szobor-együttes alakja volt, a Csapó és Burgundia utca sarkán a vegyipari technikum falán lévő szoborcsoport illetve dombormű, több síremlék, köztük dr. Baltazar Dezsőé is.

Nagy Sándor János bronz portré-domborművei láthatók a Református Kollégium falán. Gyönyörű az Arany János emléktáblája. A széles keretet a tudományt jelképező könyvbagoly díszíti és cserágak.

A felirat Aranytól származik:

„Nőttön nő tiszta fénye
Amint időben, térben távozik.”

A Kölcsey-portré jól karakterizálja a költőt.

A Fűvészkert utcai tábla Csokonai Vitéz Mihály költő emlékét őrzi. Nagy Sándor János ősei között találjuk Erőss Jánost, aki Csokonai barátja volt, és Gábort, aki a híres rézmetsző diákok közé tartozott.

Tudják-e, kinek köszönhetjük az egyetlen hiteles Csokonai-arcképet? Erőss Jánosnak, aki 1803. áprilisától Kabán volt pap. Gyakran időzött nála Csokonai Vitéz Mihály. Az 1802-es tűzvészben elpusztult a debreceni ház, amelyben lakott, s a tűzvész után kevés baráti társaságban szeretett lenni. A kabai kis mulatozásokat örökölte meg költő barátja, Fazekas Mihály *Édes druszám* című versében:

„De héj! kevés a hordóm,
Ezt is ki kén ürítnünk.
Hogy a nagy úr megáldjon,
Segíts kiöblögetni.
úgyis Kabán kiszáradt
A porhanyó garádján
Tán a köhécselőd is.”

Gaál László azt említi visszaemlékezéseiben, hogy a kép, amelyet Erőss János festett, Csokonait 1804. évi beteges, sovány formájában tünteti elő. De ez a kép hamarabb kész lehetett, mert már Csokonai így írt róla: „Már a bécsi magyar Institutum a mult tavasszal, hogy Pesten valék, megkért, hogy adjam által nekik a képemet és ők derék Czetterrel ingyen kimetszik. Ráállottam kívánságokra, gondoltam, hadd bábozzanak vele.” Toldy Ferenc szerint: „E terv csak nagy későre valósult; egyik debreceni metsző, Erőss Gábor metszette ki a már összetört, elbetegült költő arcképét...” Ennek a képnek nyomán

készült az a rézmetszet, amely megjelent Csokonai poétái munkáinak 1816-os kétkötetes bécsi kiadásában, az első kötet elején, és Ferenczy István szobrász Csokonai mellszobra, amelyen zsinóros mentében ábrázolja a költőt.

Közös barátjuknál, Bod János bárándi lelkésznél töltött néhány napot Erőss János, innen írt levelet a beteg Csokonainak Debrecenbe. A címezés így szólt: Csokonai Mihály kedves barátomnak. E fölé írta Csokonai: „Kaba” , hogy tévedés ne essék Erőss János lakását illetőleg. Tudomásunk szerint ez volt az utolsó, amit leírt. Fiatal szervezetét legyőzte a tüdőgyulladás. 1805-ben halt meg Debrecenben.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Egy arckép történetéhez

Az 1802-es debreceni tűzvészben elpusztult a Csokonai számára kedves ház, amelyben lakott. Barátja, Sárvány Pál írta róla, hogy „a tűzvész után csak kevés jó barátai társaságában talált gyönyörűséget és vigasztalást.”⁽¹⁾ Csokonai így írt a tűzvészről:

„Most az üszög és hamu között fekszik az az együgyű, de nékem tág és gazdag hajlék, amelybe kívántam a világ lármája elől magamat nemzetem és Musáim szolgálatjára elvonni, pusztává lett az a kis ország, melyben én király voltam magam előtt. Éppen a rózsák nyíltak, mikor kertescském, az én kis Sansoucimon a lobogó lángok keresztül rohantak: szívfacsarodva kellett szemlélnem, mikor Tusculanumom, hol legérzékenyebb gondolataim termelődtek, a láng között roppant. Az a fülemüle, mely e kis szálának minden éjjel concertet adott, őrvöngve repült el bátorságosabb vidékekre.

Üszög és hamu közt írom ezen soraimat, és az Ég mely meg nem szánt és közöttem, kit a kevés között megfosztott, tsak egy vékony deszkát vagyon, mely az eső ellen sem védelmezhet.”

Domby Márton is azt jegyezte fel róla, „Ezen kis zárt társaságban lehetett még egyedül feltalálni a régi Csokonait, kit a nagy társaságokban hijjában kerestük. (...) Ha csak lehetett, falun lakott egyik vagy másik barátjánál.”⁽¹⁾

E barátai közül Eröss János kabai lelkész volt az, akinek köszönhetjük az egyetlen hiteles Csokonai metszetet. (1)

Eröss János 1791-ben lett a debreceni Kollégium Tógátusa.(2) Itt szövődött a barátság közte és Csokonai közt. Öccse, Eröss Gábor debreceni születésű (1779–1815) és tógátus deák volt, Csokonai műveihez is készített rézmetszeteket. (2)

Eröss János 1803 áprilisában úgy került Kabára papnak, hogy Szikszay Benjámin a békési gyülekezet meghívta apja utódjául és maga helyett Eröss Jánost ajánlotta, aki a kabai anyakönyvek szerint 1806-ig volt Kabán lelkész. (3)

Tóth Béla ezt az időpontot 1809-re teszi(2), míg az egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvei szerint 1807-ig maradt Kabán.(4) Előtte 1801-ig Törökszentmiklóson volt rektor, majd 1807-1817. április 25-ig Bakonszegen, később 1820-ig Szerepen, végül 1827. október 1-jéig Konyáron lelkészkedett.(4)

Ekkor fegyelmi ügye miatt megvonták tőle a szolgálati jogot.(4)

Csokonai többször meglátogatta Kabán barátját, Eröss Jánost.(2) Történhetett itt is az az eset, amit Petőfi írt meg Csokonai című versében, mikor csapot, papot otthagytott Csokonai Vitéz Mihály(8), bár H. Fekete Péter Hajdúböszörményre gondol ezzel kapcsolatban(5), mint Debrecenhez közeli helyre, ahova barátaihoz kilódult a költő.

Gaál László visszaemlékezései szerint Csokonai száraz és enyhe őszi napokon szerdán és szombaton délután kirándult Kabáról Debrecenbe a sexta dombra és a Nyulasra. Hogy Eröss Jánosnál való időzése alatt készült-e róla az egyetlen hiteles arckép, vagy halála után, ezt ma már nehezen tudnánk eldönteni a feljegyzések szerint.

Maga Csokonai így írt: „Már a bécsi magyar Institutum a mult tavasszal, hogy Pesten valék, megkért, hogy adjam által nekik a képemet és ők derék Czetterrel ingyen kimetszik. Ráállottam kívánságokra, gondoltam, hadd bábozzanak vele.” Gaál László ezt írta visszaemlékezésképpen: „Közkézen forgó kimetszett mellyképe, mellyet holta után festett le Eröss János, akkori kabai pap, Csokonait 1804-dik évi beteges, sovány formájában tünteti elő.” (1)

Toldy Ferenc szerint: „E terv csak nagy későre valósult: egyik debreceni metsző, Erős Gábor metszette ki a már összetört, elbetegesült költő arcképét.” (6)

Nem Erős János festménye volt közismert, hanem a metszet, amelyet annak nyomán készített John bécsi rézmetsző. Először megjelent Csokonai Poétai munkáinak 1816-os kétkötetes bécsi kiadásában, az első kötet elején(1),(6) Kiadta Márton József. „Ugyanezen időbe estek Ferenczy István szobrásznak Rómábani tanévei, s a második önálló mű, melyen az ott készíte, Csokonai mellszobra volt, Erős rajza szerint, zsinóros mentében mint a rajzon.”(6)

Irodalom

1. Vargha Balázs: Csokonai Emlékek
(Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960)
2. Tóth Béla: A debreceni rézmetsző diákok
(Magyar Helikon, 1976)
3. Gonda Ferenc: Csokonai arcképfestője
(Reformátusok Lapja, 1963. április 7.)
4. Egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyv 1827/182. sz. levéltári jelzete: TtREL. 1.a.13. kötet és Debreceni egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyv 1828. január 24-i ülésének 20. sz. jelzete: TtREL 31. a.5.k.
(Tálalható: Debreceni Református Kollégium Egyházi Levéltár)
5. H. Fekete Péter: Hol felejtett csapat, papot Csokonai Vitéz Mihály?
(Múzeumok Központi Propaganda Irodájának kiadványa, 19??)
6. Toldy Ferenc: Magyar Államférfiak és Írók
Életrajzi Emlékek Második kötet Pest, 1868
7. Szana Tamás: Csokonai életrajza 1891.

Egy Csokonai-anekdota védelmében

Apám a névnapjain különösen elemében volt, mesélő kedvében. Rengeteg anekdotát tudott, főleg Csokonairól. Gyakori beszélgetőtársa volt dr. Juhász Géza, a későbbi magyar irodalomprofesszor, aki sokat foglalkozott Csokonaival. Apám azt mesélte, amiket a bihari rokonságtól, atyafiságtól hallott Bessenyeiről és Csokonairól. Unásig hallottam tőle, így gyerekfejjel csak azt jegyeztem meg, ami tudat alatt megmaradt, pedig adott esetben a szavaknak nagy jelentősége volna. A két költő találkozásáról van szó, Pusztakovácsiban, a jelenlegi Bakonszegen. *(Az újabb Csokonai-kutatások szerint az anekdota Hegyközkovácsihoz köthető. A szerk.)* Apám és rokonai a szomszéd faluban születtek és éltek. Szépányjuk Nadányi Rebeka volt, Ónody József felesége. A Nadányi-birtok és a Bessenyei-porta szomszédos Bakonszegen. Egy szájhagyomány szerint Ónody József intézője volt a Bessenyei családnak. Nadányi Rebeka nevét olyan sokszor hallottam emlegetni apámtól, hogy szinte egy távol élő családtagnak tekintettem.(1)

Az anekdota szerint Csokonai fel akarta keresni a Pusztakovácsiban élő költőtársát, Bessenyeit. A Berettyó mentén gyalogolva közeledett a faluhoz, amikor találkozott egy báránybőr bundás emberrel, akit megszólított:

– Bácsi, messze van Kovács?

Az irodalom ezt többféleképpen jegyezte fel.

Tóth Béla leírásában így szerepel:

– Hallja-e kend bácsi, messze van-e Pusztakovács?

A bundás ember meg legott visszavág neki, leoninus pentameterrel:

– Menjen az úr szaporán, még ma eléri korán.(2)

A Bakonszegen fennmaradt visszaemlékezés szerint Bessenyei gyalogszerrel ment Berettyóújfalu felé, mikor találkozott szemben egy emberrel, aki így szólt hozzá:

– Bácsi, messze van Kovács?

Válasz: – Lépegessen szaporán, odaér még jó korán!

Így ismert egymásra a két irodalmi személyiség.(4)

A látogató személyével kapcsolatban is eltérések merültek fel. Olyan feltevések is vannak, hogy Kazinczy találkozhatott volna ilyen körülmények között Bessenyeivel. De Berzsényi dédunokája, az idős Piroska néni szerint Berzsényi és Csokonai között zajlott volna le a beszélgetés, ilyen formában:

– Bácsi! Messze van még Kovácsi? – kérdezte Csokonai.

A válasz: Menjen az úr szaporán, odaér majd jó korán! – felelte Berzsényi, majd összeölelkeztek. (4)

A rímbeszedett válaszról ismert egymásra a két költő. De mivel Kovácsiban, azaz az akkori Pusztakovácsiban Bessenyei lakott, az egyik személy mégis őrá vall. 1790 óta pedig ő többször találkozott Kazinczy Ferencsel Nagyváradon(5), így a találkozáskor megismerhették egymást, nem kellett volna bácsinak szólítani a bundás embert.

Levélben megkértem Péter Imre földesi helytörténészt, érdeklődjön meg a környék lakóitól, mit tudnak erről az anekdotáról. Válasza szerint a környék helytörténészei a bakonszegi szöveget ismerik. (6) Bár figyelembe kell venni, hogy A. Molnár Ferenc az anekdota számos változatát gyűjtötte össze.(7)

Irodalom

1. *Andaházy Mihály*: Debreczenben nevelő-intézeti alapító rokonságnak családfája. (Található: A Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárában)
2. *Tóth Béla*: A magyar anekdotakincs (Válogatta és szerkesztette: Szalai Károly) (Gondolat Kiadó, Budapest, 1986)
3. *Harasztosi Csaba* levele, 1987. július 17., Bakonszeg

4. Dr. Ferenczy Miklós körzeti szakfőorvos levele, Dunaalmás
5. Bakonszeg története és néprajza (Szerk. Ujváry Zoltán, Bakonszeg, 1990)
6. Péter Imre levele 1992. december 15.
7. A. Molnár Ferenc: Egy Csokonai-anekdota háttere és változatai (Ethnographia, 1978. I. sz. Budapest)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A gávai költőnő

Bessenyei Anna emléke beleszövődött az élete alkonyán lévő költő, Bessenyei György sorsába, a bihari remeteségbe.

Bessenyei Zsigmond és Ilosvay Mária házasságából több gyerek született: VII. László (1722–1782), Julianna, Mihály, III. Zsigmond, X. István, III. Boldizsár, Sándor, VI. György. (1,2)

György 1747-ben(3) született a Szabolcs megyei Bercelen. 1765-től Bécsben élt, 1782-ben elhagyta Bécset a testőr-költő és először Tiszabercelre ment anyja mellé, a szülei házába.(4) Később feketetóti birtokára.(3,5) Legidősebb bátyjának, Lászlónak és feleségének, Dombrády Annának a lánya volt Bessenyei Anna, aki Gáván született 1767-ben.(2) Bár 20 évvel fiatalabb volt, mint a testőr-költő, György – a legenda szerint – beleszeretett unokahúgába és emiatt el kellett jönnie Feketetőről.(5) Ekkor jött egy szál lovon Pusztakovácsiba, mely a mai Bakonszegnek egy része.(5) Itt egy Pelbárt Pali nevű kis parasztfiúval egy földházat épített, ebben élt sokáig. Szakácsnője Barakon Rozália volt, 1790 őszén készült el csak ez az új épület, amelyben később lakott, és amely most emlékháznak van berendezve.(5)

Ezután látogatta meg a költőt Anna, Bessenyei György édesanyjával együtt. *„Akiben örömöm találnám, hozzám lakni nem jön”* – írta sóhajtván a költő.(2)

De később ez is bekövetkezett. Anna is csalódott szerelmes lett(5) és amikor unokabátyjának egészségi állapota megromlott, hozzá költözött és megosztotta vele a magánosságot. Széll Farkas írta róla(1): *„E jó nőt gyermekkoromban ismertem, most is előttem áll fehér tornyos háló főköttőjével, talpig fehér ruhában, derekán egyedüli dísz ezüstaranyos öv, kezében a bibliával. Igen istenfélő aggleány volt.”*

„Élek; félek; sírok; írok; gondolkozom; / Nyugodnom nem lehet, szüntelen dolgozom.”(6) – írta önmagáról. Bizonyára György is hatással volt költészetére, bár a versek tárgya zömmel egyházi jellegű. Ő magát nem tartja igazi költőnek: *„Ahol hibáztam, türjétek el bennem, minthogy én úgy sem vagyok poéta, hanem csak egy lakos a*

Világban, a ki így érzek, és így gondolkodom, amint leírtam itt szeressük egymást, még pedig szaporán, hogy jól legyen dolgunk.” (6)

Bessenyei György 1811-ben halt meg. Kertjében temették el kedvenc piros almafája alá, sírjára Anna liliumot ültetett.(5,7) A költő sírja 70 évig jeltelen volt. 1880-ban országos gyűjtés indult a sír megjelölésére, amelyre a vadon burjánzó liliumok alapján találtak rá. Annára György 500 forint évjáradékot hagyott Csoma Lászlón keresztül. (5)

Anna verseit Gáván adták ki 1815-ben. Sárospatakon nyomtatták. A gávai református templom 1804-től 1817-ig épült.

„Egy templom szentelésére írt új ének, melyet az oda való mester kérésére készítettem. Zsoltár 42.”(2) Így szólt a 3 versszakos zsoltár ajánlása:

*„Elkészült a sátor belől
Áldozunk minden felől;
Öltözzünk ma igazságba,
Mennyei vigasságba.”*

Magas kort ért meg, 1859-ben halt meg Feketetőn, utód nélkül. Az írásban megkérdezett gávai tanács semmi felvilágosítást nem tudott adni róla.

Emlékét kár elfeledni, túl sok költő nem születhetett Gáván. Feketetőt már nincs a térképen. A versek Sárospatakon megtalálhatók. A bakonszegi ház, hol az egykor ünnepelt, nagy költő élt dolgoztatva, panaszkodva, filozofálva rideg magányában egyedül, nélkülözve minden művelt emberi társaságot 1804-ig, amikor rokona, Bessenyei Anna költözött hozzá, a ki végső öregségének napjaiban *„hű gyámolója és vigasztalója”* lett az agg írónak.

Irodalom

1. Széll Farkas: A nagybesenyői Bessenyei-család története
(Budapest, 1890. 19. p. 258–288. p.)
2. Farkas Imre ref. lelkes levele
(Gáva, Lenin út 130.)
3. Magyarország vármegyéi és városai Bihar vármegye és
Nagyvárad, szerk. dr. Borovszky Samu (Budapest, é.n.)
4. Bessenyei György válogatott művei
(Szépirodalmi Könyvkiadó, 1953)
5. Harasztosi Csaba pedagógus levele
(Bakonszeg, Hunyadi út 45.)
6. Bessenyei Anna versei
(Gáva, 1815)
7. A Bessenyei- emlékház gondnokának szóbeli közlése
8. Magyarország vármegyéi és városai Szabolcs Vármegye, szerk. Dr.
Borovszky Samu (Budapest, é.n.)

A Hodossyakról

Apai nagyanyám Hodossy Piroska volt. Családi összejövetelek alkalmával gyakran beszéltek a Hodossyakról, de érdekes módon inkább az ősökről, mint a közvetlen hozzátartozókról. Kenderesi Hodossy János kun kapitányról és az ártándi Hodossy Miklósról.

Hodos az Alsó-Csallóköz -ben fekvő magyar kisközség volt Pozsony megyében. Innen költöztek a Hodossy családok Heves, Bihar és Szabolcs megyébe. A Bihar megyében lakók neveit közös iraton találjuk a debreceni levéltárban a Hodossyakról vagy az Osváthokról szóló feljegyzések között.

1830-ban Miklós földbirtokos Ártándon, Imre és István Váncsodon. Imre és István 1808-ban „bizonyosság levelet” kapott Biharból. 1821-ben is Váncsodon laktak.

Az 1800-as évek elején az ártándi 2. anyakönyv II. és III. oldalán a község történetére emlékezve a következőket jegyezték fel: *„Ártándon az 1722-dik esztendő táján ültek / települtek / meg... Ősiből, amely most pusztaságban vagon... akkor ez a terület Nagykerékivel együtt Lovag Kleist német birtokosé volt. Mindkét falut ettől vette meg Hodossy János Szent vallásunkon levő Református Uri ember, aki lakott abban az időben N-s Heves vármegyében Kenderesen, mint maga jószágában és a Nagy Kúnság Kapitánya volt, aki után birják már ma, mint Nagy Anjok után ezeket a két jószágokat Nagykerékit és Ártándot a Tekintetes Csanády és Mensáros Familiák.”*

Más irodalom szerint Ártánd 1600 körül Bocskai István fejedelem tulajdona, 1722-ben Kinczing hadibiztos, azután Boronkay, majd Bucsy alispán, 1740-ben pedig a Hodossy család bírja. Id. Hodossy Jánosnak és első feleségének, Kis Annának a fia ifj. Hodossy János volt, lányuk a későbbi Bajcsiné.

A Kossa Magyar család is Pozsonyból származik. Kósa-Magyar Péternek és Sándor Juditnak a lánya Judit, akinek első férje Mensáros György aszódi postamester volt. 1725. május 4-én esküdtek, de a férj

meghalt 1742-ben. Gyermekeik: Judith, Dániel és Sándor voltak. Kósa Magyary Judit 1744-ben kötött házasságot második férjével, idős Hodossy Jánossal. Még első férjével, Menszárossal szerzette Nagykerekit, Ártándot, Esztárt és az Ádámi pusztát.

Fiuk, ifj. Hodossy János feleségül vette mostohatestvérét, Menszáros Juditot. Az ő fiuk Hodossy Sámuel és Klára, a későbbi Csanádi Sámuelné. Klára 1805-ben halt meg Nagyváradon.

A „Kenderes” című könyvben az alábbiak szerepelnek: „Károlyi egy kuriális nemesnek, Hodosy Jánosnak adta zálogba 1727 nyarán Kenderes felét, egyben megbizta a község újraterelítésével. Ezt 1728. január 4-én Heves megye is jóváhagyta, és a következő évben Hodosy hívására beköltözött tizenöt kisnemes.”

„Idősebb Hodosy János közvetlenül Túrkevérről érkezett falunkba, népes rokonságának tagjai pedig Debrecenből és Ároktőről.”

Hodosy Károlyi Sándor és fia, Károlyi Ferenc legteljesebb bizalmát élvezte, akik 1727-ben zálogba, majd 1732-ben adományként az egész grófi részt átadták neki.

„Hodosy János... a távolabbi Polgár községből is több családot hívott Kenderesre.”

„A falu birtoklásában az 1700-as évek derekán jelentős változás következett be. Ekkor költözött el a faluból véglegesen az idős Hodosy János, mivel Haller Istvánné, született Károlyi Klára a korábban neki adományozott grófi birtokot visszaszerezte tőle.”

„Hodosy elköltözése után a településen nem maradt református nagybirtokos patrónus.”

„Hodosy János, a falu újjáépítője a Rákóczi-szabadságharc alatt Károlyi Sándor seregében harcolt, és innen származott a generális haláláig tartó bizalmas kapcsolatuk. Első feleségétől megözvegyülve 1744-ben feleségül vette az ugyancsak özvegy Magyary-Kossa Juditot, míg fia, ifjabb Hodosy János Judit asszony leányával kötött házasságot. A parasztság között élő földesurat új rokonsága eleinte lenézte, újdonsült feleségét és leányát pedig megszólta a kettős házasságkötésért. A Magyary-Kossa és a velük rokon Borbély

atyafiság a darabos modorú, de a birtokigazgatáshoz nagyszerően értő Hodosyt megvetette, apját Borbély Sándor az egyik levelében egyszerű juhásznak titulálta. Hodosy János bizonyos fokú deákos műveltséggel rendelkezett ugyan, kifinomult stílussal azonban még nem. Latinos kifejezésekkel teli, mégis nehézkes fogalmazású levelei legalábbis ezt tükrözik. Fia, ifjabb Hodosy János már műveltségben is magasabb szintre jutott el. Az ifjú nemes iskolái elvégzése után az 1730-as években Károlyi Ferenc huszárezredében szolgált, hadnagyi rangot szerzett, és rövid ideig, mint hadbíró működött. A déli végeken vívott háborúban török fogságba esett, de 1738-ban szerencsésen megszökött onnan. Az idősebb Hodosy Kenderesen rövid időn belül annyira meggazdagodott, hogy amikor Károlyi Sándor és fia, Ferenc pénz dolgában megszorultak, tőle kértek kölcsön hatezer forintot, melynek kamatjául négy évre átadták a Csongrád megyei Csány pusztájukat. Hodosy János jövedelmét elsősorban birtokvásárlásokba fektette, és 1749-ben Bihar megyében megszerezte a kereki, az ádányi és az ártándi birtokrészeket. Fősvénységgel határos takarékosága körében közmondásossá vált, ám a feleségét, Magyary Kossa Juditot rajongásig szerette. Nejét a birtokszerzésekkor tulajdonostársként szerepeltette, hogy Judit asszony első házasságából és tőle származó két-két gyermeke egyaránt örököseik legyenek. Kapcsolata később új rokonaival rendeződött, sőt sógorával, Magyary-Kossa Istvánnal barátsággá mélyült. Életmódja azonban továbbra is inkább módos telkes jobbágyra, mint nemes úrra vallott. Parasztbundában járt, maga fuvarozott, ugyanakkor grófokat segített ki jelentős pénzkölcsönökkel.”

Nagykereki

„...érdekes edénye még az egyháznak azon ezüst-kanna, melyet azon Hodossy János adott 742-ben az egyháznak, ki 752-ben a kis harangot is öntetett. ”

Hodossy Sámuel első felesége Pulszki Zsuzsa. Az ő lányuk Hodossy Karolina Rozália, aki Borodban született Galíciában, és Vér Dánielné lett 1786-ban.

Hodossy Sámuel elvégezve iskoláit, a császári huszárok közé állt és ott al-, főhadnagy, majd al-, s végül osztálykapitányságig emelkedett. A török háborúban Novi és Szabács vára bevételénél tünteté ki vitézségét; áll a Nagy Iván könyvében.

Második felesége báró Podmaniczky Júlia, akinek két gyermeke született. Hodossy Miklós, a későbbi bihari főjegyző, valószínűleg 1797-ben; Hodossy Mária, későbbi Tihanyi Ferencné 1807-ben, akié az esztári birtok lett. Ebecken lakott. Meghalt 1832-ben.

Hodossy Miklós első felesége Osváth Terézia. Fiuk, Sándor Sámuel 1819. február 29-én született Nagyváradon. Osváth Terézia 1820. február 20-án halt meg az ártándi református anyakönyvi bejegyzés szerint.

Második felesége Okolicsányi Franciska volt. Tőle született lánya, Júlia, Sala Sámuelné lett. Az ő gyermekük enlaki Sala Fáni, aki Érdyné, majd Páll Gyuláné lett, Fáni lánya, Érdy Klára, dr. Szabó Istvánné (1885–1936), velük nyugszik Hodossy Miklós egy sírban a budapesti Kerepesi úti temetőben.

Hodossy Miklós harmadik felesége Miskolczy Róza volt. Tőle született Hodossy Klára, a későbbi Platthy Józsefné. Ő örökölte az ártándi kúriát, melyet 1890-ben átalakítottak.

Az ártándi kúriát Hodossy Miklós építtette az 1800-as évek elején. Az épület falán nevezetes eseményt örökít meg az emléktábla ezzel a szöveggel: *„Ebben az épületben tartotta gróf Rüdiger orosz tábornok 1849-ben a debreczeni csata után főhadiszállását, itt tárgyalta Pöltenberggel és itt szabta Görgey elé a világosi fegyverletét pontozatait.”*

A szabadságharc alatt a magyar Szent Koronát átmenetileg Debrecenben őrizték a városháza titkos levéltárában, valószínűleg az

első emeleti sarokszobában. Innen Szegedre vitték, majd Nagyváradra szállították. A debreceni vereség után Várad tarthatatlanná vált. Szemere miniszterelnök ezért augusztus 4-én meghagyta Hodossy Miklósnak, hogy az államjavakat és a Szent Koronát a fegyvertárral együtt vitesse Aradra. Hodossy ezt teljesítette. A hadsereg élelmezésével járó gondok is őt terheltek mint kormánybiztost.

1850. január elején megkezdte működését a váradi haditörvényszék. Hodossy Miklós egykori bihari főjegyzőt és élelmezési kormánybiztost elítélték, és Josefstadtban börtönbe zárták.

Hodossy Miklós fogságból kiszabadulva huzamos időn át ártándi lakos volt. Osváth Pál írta róla: *„Tudományosan képezett a tulzásig mértékletes köztársasági kormánybiztos létere az ész, de kivált a születési aristokratiát magában egyesítő, társaságot kerülő, mindenkihez tul udvarias, nem szigoru hanem hajthatatlan férflu volt. Akadozó beszédü lévén Hodosi szónoki tehetségét e miatt ki nem fejthette, mind e mellett azonban mégis tekintély volt a megyében.”*

A debreceni levéltárban található iratok szerint Hodossy Miklós a következő tisztségeket töltötte be:

1817: Harmadik aljegyző.

1819: Második aljegyző.

1822: Számvevő.

1824: Táblabíró.

1830: Földbirtokosként említik.

1832-től főjegyző Bihar vármegyében.

1839: Követté választják.

1848: alispáni első helyre ajánlatik,
számvevőszéki elnökül választatik,
kormánybiztosnak kineveztetik.

Hodossy Miklós a budapesti Kerepesi úti temetőben van eltemetve kb. 1 km-re a főkaputól, jobboldalt a kerítés melletti 381. számú sírban, feleségével és unokájával, dr. Szabó Istvánné Érdi Klárával és annak férjével együtt – a Budapest Temetkezési Intézet levélbeli felvilágosítása szerint. A síremléken nincsen tábla, a sír elhanyagolt állapotban van.

1866. január 31-én árverésen vette meg Miskolczy Rozália 11755 forintért Pesten az István út 49. sz. házat. Ő 1866. október 11-én meghalt, s egyetlen gyermeke, Klára örökölt tőle. Ezt a házat 1882-ben 60000 forintért kisajátította Budapest székesfőváros.

Hodossy Miklós gyászjelentésén az szerepel, hogy lakás: Ferenczváros István utca 1. szám.

Vay László: A német hívség című írásában így emlékezik:

„Néhai Csanádi Sámuelné Hodosi Klárának testvére vala néhai Hodosi Sámuel. Első felesége, Pulszky Zsuzsa, lányuk Karolina. Hodosi Sámuel másodszori házasságából báró Podmaniczky Juliannával született fia, Miklós, lánya, Mária. Második felesége özvegységben él.”

„...kis Asszony korában is szerencséje lévén az Írónak akkor, mint nőtelennek, s mint mondjuk iffjú legénynek esmérni, valamint hogy Leány korában egy mindenféle ritkítható tulajdonságokkal felruházott, s igaz Mágnási névre érdemes személynek találta, úgymint férjhez mentében, mint özvegységében az egy tiszta jó erkölcsök követőjének, s a tökéletes jóban foglalatoskodónak tiszteli.”

Esztár

Mint már tudjuk, ifj. Hodossy János és felesége, Menszáros Judith mostohatestvérek. Az ő lányuk Hodossy Judit, akit Erdődy Lajos vett feleségül. Ők később Franciaországba költöztek. Fiuk Erdődy László, akinek első felesége Patay Józsefnek és Fáy Borának a lánya, Patay Mária volt. Tőle elvált 1823-ban és 1825-ben megesküdött Bészler Annával. 1854-ben Esztárban laktak. Két gyermekük volt, László és Susanna, aki 1821-ben vagy 23-ban született, december 3-án. Ő Szunyogh Albertné lett. Az esztári kastélyt az Erdődy család építtette. Később az épületet Szunyogh-kastélynak, majd úrilaknak nevezték.

1942-ben Olgi barátnőméknél vendégeskedtem az iskola épületében, közel a kastélyhoz. Esténként az épület előtt jártunk el, tejtért mentünk a fehér tejeskannával. Akkoriban még nem gondoltam, hogy rokonaimnak bármi köze lehetett a valaha itt élő emberekhez.

„A helység egyik birtokosa Szunyogh Albert kertje alatt Pocsaj felől a Beretyó és Kálló vizek által képezett zugban egy dombon földvár nyomai látszanak.” Szájhagyomány szerint egy István nevű birtokos építtette, ezért István várának nevezték.

A XVIII. század második felében a református egyház birtokában egy aranyozott ezüst tányér körirata: „Tekintetes ifj Hodosi János ur Eözvegye Tekintetes Menszáros Judith aszony az esztári refta Eklézsia számára tulajdon maga különös buzgóságából csináltatta az 1779-ik esztendőben.”

„Élők emlékezete szerint a község birtokosai voltak a század elején Hodossy Sámuel, Erdődy László.”

„Az 1840-ik évi országgyűlési költség kivetésekor mint nemesek összeírják itten Erdődy, Hodosi (...) családból való urbéres telkeken lakott nemesek. Jelenleg nagyobb birtokosok Esztárban Szunyogh Albert, Hodossi Miklós örökösei.”

„Erdődi Lászlóról emlékezetbe maradt, hogy alattvalóihoz jó indulattal viseltető vig kedélyű ur volt. Szép gulyát és ménest tartott. Kis-Marja város festője Kis Mihály díszítette festményével a Szunyogh uri lak ebédlőjét.”

Hodossy Sámuel 1747-ben született, Esztárban halt meg 1806-ban. Erdődy Lajos 1748-ban született, neje Hodossy Judit 1757-ben. Erdődy László 1774-ben született.

Váncsod

A Váncsodon lakó Hodossy Imre fiai: Ferenc, István és Imre voltak. A debreceni levéltár adatai szerint 1782-ben bemutatták nemesi levelüket. 1808-ban „bizonyosság levelet” kapott Imre, váncsodi birtokos. Az eredeti Donatios levelet László királytól kapták 1281-ben. Váncsodi egyházi anyakönyvi bejegyzés szerint Hodossy Imre és neje Király Sára keresztszülőként szerepelnek. Saját fiuk, Imre, 1813-ban született, február 19-én.

Hodossy István 1830-ban váncsodi lakos. A váncsodi református anyakönyv 2. kötetének 59. oldalán 1823. szeptember 13-án az a bejegyzés szerepel, hogy nem váncsodi, felesége Bán Borbála, nemesek.

Fiuk Hodossy Lajos 1813. február 27-én született. Neje Vass Susanna (született 1823. augusztus 4-én. Esküvő 1842. május 7-én.). Gyermekük ifj. Hodossy Lajos, született 1846. november 29-én. Feleségül vette a 17 éves árva Vajda Máriát 1872. február 28-án.

Gyermekeik:

Albert: született 1873. január 28-án, keresztelés február 1-jén. Meghalt 25 évesen.

Piroska: 1876. november 3.–1960. november 5.

Mária: 1879. június 7.

Lajos: 1885-ben született, meghalt 3 hetes korában.

Hodossy Piroska id. Ónody Jenőné volt apai nagyanyám, aki Sápon lakott asszonykorában.

(A nevek eltérő helyesírása a források különbözőségéből adódik. A szerk.)

Irodalom

1. Adatok az ártándi ev. ref. egyház történetéhez Lugos. 1885.
2. Magyarország vármegyéi és városai Bihar vármegye és Nagyvárad, szerk. dr. Borovszky Samu (Budapest. é.n.)
3. Magyarország vármegyéi és városai Pozsony vármegye. szerk. dr. Borovszky Samu (Budapest. é.n.)
4. Magyarország vármegyéi és városai Heves vármegye szerk. dr. Borovszky Samu (Budapest. é.n.)
5. Budapesti Temetkezési Vállalat Rt. levelei

6. *Cseh Géza és Szikszai Mihály*, Kenderes
7. *Ember Pál*: Historia Eccl ref. etc. 1728. (Psiről)
8. *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok (Budapest, 1913. *Grill Károly Könyvkiadó Vállalata*)
9. Magyar Országos Levéltár Mikrofilmtára
10. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Irattára
11. *Nagy Iván*: Magyarország családai címerekkel (Pest, 1857)
12. *Nagy Iván*: Magyarország családai (Pest, 1859)
13. *Nagy Iván*: Magyarország családai címerekkel. Pótkötet. (Pest. 1868)
14. Országos Széchényi Könyvtár: Kisnyomtatványtár
15. *Osváth Pál*: Bihar Vármegye Sárreti Járás leírása (Nagyvárad, 1875)
16. Ref. Lelkeszi Hivatal levele 2001-ben (Ártánd). Orosz Béla lelképásztor
17. *Supka Géza*: Nemzet és emlékezet 1848-1849 (Magvető Kiadó, Budapest, 1985)
18. *Szabó István*: A szent korona Debrecenben (Debrecen, *Képes Kalendárium* 1925. évf. 49.)
19. *Vay László*: A német hívség

Emléktöredékek Sápról

*„S ahogy futok, síkon, telen át,
Úgy érzem, halottak vagyunk
És álom nélkül álmodunk
Én s a magyar tanyák.”*

(Ady : A téli Magyarország)

Minden karácsonykor, rendszerint az ünnep másodnapján hosszú szánkóút várt ránk; apám szülőfalujába mentünk nagyanymhoz. Évről évre ugyanaz az utazás azt az érzést keltette bennem, hogy megállt az idő, soha semmi nem fog változni. Ahogy közeledtünk Sáphoz, a falu előtti gémeskút a mozdulatlanságot szimbolizálta számomra.

Zárt világ volt Sáp is az 1930-as években, olyan, mint az általam ismert többi falu is a környéken, ahol rokonaink laktak. Nem történt semmi nagy változás, építkezés, új családok költözése. Mindenki tette a dolgát, ami főleg a gazdálkodással volt kapcsolatos. Volt olyan rokonom, akivel még az utcán se találkoztam soha, csak a szürke deszkakerítésen át nézegette időnként az utcán arra járókat.

A falu lakói egy időben mind nemesek voltak. A rendszerint fekete ruhába öltözött idősebb nőket nemzeti asszonynak szólították és kézcsókkal illett megtisztelni őket. Ehhez nagyanym ugyan nem ragaszkodott, de a darvasi rokonok rosszállták, hogy én nem szoktam hozzá a kézcsókkal való köszönéshez.

Nagyanymnak, Ónody Jenőné Hodossy Piroskának 12 gyermeke volt. Két László fiatalon halt meg. Gyermekei: Irén, Géza, Lajos, László, Jenő, Teréz, József, Sándor, Ilona, László, László, Zoltán. Többen közülük Sápon laktak, így a közeli rokonokkal találkozhattunk, ha odalátogattunk ünnepek táján. De a beszélgetések fonalán inkább a környező birtokok nevei merültek fel, a rokon őseket emlegették az idősebbek. A Hodossyakat, Nadányiakat olyannyira, hogy a fiatalabb gyerekek néha azt említették, Hodossy Miklós a nagyapjuk, aki Ártádon lakott egykor az általa építtetett kúriában.

Apám legszívesebben arra emlékezett gyerekkorából, hogy az édesapja gyakran őt vitte magával Nagyváradra, ha átkocsizott. Kalapot, vagy más kisebb ajándékot kapott tőle ilyenkor, főleg nagyvásár alkalmával.

Az első világháború idején munkára szállásoltak el a házukhoz orosz hadifoglyokat, akik esténként szép moll dallamokat énekeltek az udvaron.

Sápra látogatásunkkor a vasúti sorompónál arra emlékezett, hogy idáig jöttek a románok az első világháború után és itt akarták meghúzni az országhatárt. A sápi vasútállomás lett volna az utolsó a határnál.

Juhász Gyula a költő így emlékszik vissza az utazásokra ezen a tájon:

„Megyünk, poroszkálunk az éjben, Várad szent éje mámoros.

A Testamentum szelíd kísértete is szeretne visszajönni, hogy megnézzé: Van-e még magyar dal Váradon? *„Ezt már abban a történelmi időszakban írta, mikor a váradi vonatról mindig leszállított a határ Berettyóújfalunál, a Csonka-Bihar kicsiny székhelyén.”* (Szabó Zoltán: *Szerelmes földrajz*)

Hideg napokon nagyanyám a konyha melletti, kemencével fűtött kis szobában, a sütőházban terített ebédre. Benyomult az ajtón a konyha gőze, keveredett a fehér porcelántálban tált aranyló tyúkhúsleves párájával. A konyhaajtó a szabadba nyílt a tornác fele. Nagynéném elmaradhatatlan báránybőr mellényében járt ki-be; hol a pincegádorban tárolt borért, savanyúságért, hol az istállóba nézett be az állatokhoz.

A barnára festett padon ültem, kemény is, hideg is volt. A nagy ebédlőt csak jó időben használta vendégfogadásra nagyanyám. Olyankor *„fűttatott tisztát”* is süttött nekem; szalakálival lazított, lekváros, diós rácsos süteményt, a kedvencemet.

Ha nyáron mentünk Sápra, kedves unokaöcsém fehér vászon pendelyben hintázott az udvaron. Kerítésük előtt az utcán téglahalmok magasodtak. Építkezni akartak, de később a második világháborús években nem kaptak építési engedélyt.

Géza nagybátyám saját leírása szerint orosz fogságban volt az első világháborúban, ahol jól bántak vele. Gondolom, mégsem az akkori idők iránti hála tette őt hőssé sok év után, hanem a saját maga és családja miatt érzett félelem és aggodalom. Sok újság számolt be később erről az eseményről. Az *Ország Világ* 1970. februári számában is idézik az igazolás záró sorait: „*nevezett parasztot és családját minden zaklatástól meg kell kímélni, és a lehetőség szerint legnagyobb segítséget nyújtani számára.*”

Hát ezt a nagy segítséget nem nagyon nyújtotta az élet a későbbiekben sem nekik, sem a rokonság többi tagjának. Egyik unokaöcsém Egerbe akart jelentkezni főiskolára, de az édesanyja sírva lebeszélte erről a tervről. Félt, hogy nagyon messze kerül a fia a szülői háztól. Abban az időben az a meghatározás volt divatban, hogy kulák az, akit a környezete annak tart. Hiába volt már csak néhány hold földjük, őket annak tartották. Ennek okán unokaöcsém munkaszolgálatos katonaként építette a miskolci Szentpéteri kapui kórházat; igaz, akkor még nem kórháznak szánták ezeket az épületeket, hanem nemzetközi repülőiskolának. A többi unokatestvérem is szanaszét került az országba: Pécsre uránbányába, Balassagyarmatra, Pestre. Ma csak egy lakik Sápon közülük, a legfiatalabb.

Az 1950-es években viszont Pestről kitelepített családokat helyeztek el munkára sápi családokhoz. Ők nem utazhattak sehova. Arra emlékszem, hogy a nagyanyámnál lakó család rokonai Pesten, a Tömő utcában laktak, az ott élő unokanővérem szomszédságában. Engem kértek meg, hogy vigyek el egy kis doboz ajándékot a pesti rokonoknak, mivel én szabadon utazhattam az országban, legalábbis Pestig.

Nagyanyám már rég özvegy volt, de még a régi házban lakott. A föld, ami valaha szent volt a magyar gazdák szemében, a termelőségvetkezethez került. Ez nagyanyám részére öregkorában már könnyebbségnek számított.

– Sok a „köccsíg” – panaszkolta gyakran ottjártunkkor.

A házat, ki tudja miért, lebontották a faluban, óvoda épült a helyén. Az 1960-as években nagyanyám Sanyi fiánál kapott ellátást haláláig. Ma már gyermekei sincsenek életben, és az ország minden táján élő unokatestvérek közül néhányan csak a rokonok temetésén találkozhatnak.

Egy utazás alkalmával tarka ruhás, hangoskodó fiatalok szálltak le a sápi állomáson a vonatról, ami szokatlan volt számomra. Gyerekkori emlékeimben inkább a csend fogalma maradt meg bennem a faluval kapcsolatban színek nélkül és a szakadatlan, egyformán ismétlődő munka becsülete.

Annak idején a sápi állomás tervét összecserélték a berettyóújfalui állomás tervével, azért lett nagyobb a sápi épület.

A Sápra vonatkozó adatokat Ónody László vetette papírra kézírással. (Kézzel írt könyvét Ónody Zoltánné őrizte meg a régi házi könyvtárból.) Ónody László 1868. december 13-án született. Ez az adat a debreceni Református Főgimnázium adattárából származik, a sápi anyakönyvi bejegyzés szerint 1867. december 11-én született. Szülei Ónody József és Deső Ágnes Sáp 5. szám alatt laktak. Apja földművelő volt. A gimnázium 1–6 osztályát a debreceni főgimnáziumban járta. A Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár adatai szerint református, általában jeles tanuló volt. Negyedik osztályos korától részesült az Andaházi-Szilágyi ösztöndíjban, ami teljes ellátást jelentett a bentlakásos intézetben. Saját leírása szerint 1887-től Iglón volt gimnazista. Unokatestvérem tudomása szerint 1906-ban a Berettyóba fulladt. Pocsajban temették el. Erről hivatalos adatot nem sikerült szerezni. 1886-ban gyöngybetűkkel írt könyvet ajándékozott nagyapámnak, „Műveim és jegyzeteim” ajánlással. Eszerint felgimn. tanuló Iglón 1887. A *Tátrai kirándulás* c. útirajza így kezdődik:

„Az 1886-ik évig a debreczeni főiskolában végeztem a gimnázium I–VI osztályokat. – Ezen évi aug. 30-án pedig Szepesmegyébe, Iglóra jöttem tanulmányaim folytatása, s különösen a német nyelvnek lehető elsajátítása végett.” 1887-től tartózkodási helyeiről, bevétel-kiadásairól, levelezéseiről naplót vezetett.

Jegyzetek Saápról címmel lejegyzí Sáp rövid történetét 1396-tól 1842-ig. Befejezésként megjegyzí: „Kijegyeztem ezeket a saápi eclésia 1835-iki protokollumából a fedél belső lapjáról, 1887 20 / 7.”

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Jegyzetek Sápáról

1396-1497. Sigmond Császár és Király Sápnak nemesi szabadságot engedni mondatik. Ezen időben a mostani templom helyén egy más Szent Ház állott, Szent Péter tiszteletére építve, mellyhez északra második szomszédság volt Topa nevű lakos teleke.

1457-1490. I. Mátyás Király is kedvezőleg viseltetett a Sápi lakosok iránt, mint tartatik.

1624. Bethlen Gábor Fejedelem a' Sáápiak nemesi igaziról kedvező sikerrel tétet vizsgálatot.

1662. Petheő Sigmond Vezér – is Ónod vára Fő Kapitánya a' Sáápiakon és Földösieken csavargó katonákat üzetni, fogatni, s magához vitetni parancsolja.

1662. Julius 21-én Sennyey Ferencz, Kállai Vár Fő Kapitánya, a' Bajoni vár őrségének azt parancsolja, hogy a Sáápiakat háborgató katonákat segittsen elfogni s Kállóba vinni.

1663. hadadi gróf Wesselény Ferencz. Nádos a Sáápi s Földösi népet, ingyen szállásoló tisztek s vitézek által nyomorgattatni nem engendi.

1667. Május 31-én a' Sápi követek Drinápolyba, arany porral hintett óltalom levelet nyernek, melly szerint a; Nagy Váradi Kádinak parancsoltatik, hogy: a' Sápiak ne háborgattassanak, - c' a' Defterdán török többet ne kívánjon, mint a levélben törökől meg van írva. - - N3. Ezen levél ma is látható Cur. Saáp helység levéltárában.

1681. Szept. 14-én Apaffy Mihály Erdéllji Fejedelem a polgári shadi tiszteknek parancsolja, hogy a' szegény Ságiak házaira, - templomára, - kerítésére, - parokhiájára, - s szöllejére ne rontsanak erőszakosan. - Költ Bösörmény alatti táborából 'sat. lásd levéltárba.

1689. gróf Karaffa részeire kívánt adót Saáp megfizette, de némelly Földesinek nem; - a' Szent Miklósnak pedig éppen nem, miért is Sz. Miklós határa elosztatott.

1689. t. Zabolch megye Thason tartott közgyűlése bizonyítja, hogy Földös és Saáp lakosai réven, vámon, harminczadon vásár vámon tulajdon természetményeikről soha semmit nem fizessenek, mivel a több magyar nemesekéhez hasonló kiváltságokkal éltek, - 's telekjeinek is curialis nemes telkeknek ismertettetek. - Költ Vicze Ispán: Apragy György: -- Szolga Bírák: Irámi Miklós, - Ramochaházy György, - Tolvaj Ferencz, - Krucsay Márton által. -

1690. 26. Sept. - gróf Schlik Leopold Váradi Vár Kapitány tiltja a Biharmegyei Szolgabírákat, 's más tiszteket, hogy a Zabolchmegyebeli Sáp lakosin, ne élődjenek, 's ne hatalmaskodjanak.

1691. Jan. 26. gróf Zrini Ádám, Kállói Vár Fő Kapitánya a' Ságiakat protectiója alá fogadja.

1693. Oct. 1-jén I-ő Leopold Császár és Királj, Ebersdorfba a Ságiakat pergamenen költadomány levélben a' Saápi lakosokat Firól fira nemeseknek ismeri 's nevezi, - telkeiket nemesi Curiáknak állítja s vallja, - a lakosokat, az ide szállingózó jobbágy adózókon kívül, - réven, vámon, - harminczadon Fizetés nélkül bocsátani rendeli, - dézma adásáról 's paraszti szolgálatoktól fölmenti, - és az idevezült régi királjok által szolgálatokról fölmenti, - és az idevezült régi királjok által á Ságiaknak engedett nemesi szabadságokhoz megújítja és megerősíti.

Költ Jaklin Balás nyitrai püspöki; Cancellarius és Maholányi János, secret. által.

1694. Zabolch megye közgyűlésében ezen Leopoldi adománylevél ki hirdettetett, ollj záradékkal, hogy a hajdan szokott terheket a Ságiak ezután is viseljék, 's a' megye ellen ne járjanak.

1700. á Szepesi Kir. Kamara Administratora, több társaival á Saágiaknak nemesi passust ad.

1703. 30. July. 2k Rákóczy Ferencz, N. Kállóban pecséttel költ levelében parancsolja, hogy, mivel a' Ságiak az ország javáért, az ő pártjára állottak: azért, a Ságiak személjét, hazát, jószágát, - templomát, - parokhiáját, - iskoláját senki meg háborítani ne merje.

1710. oct. 16. Tököli Popovics János, Aradi vár Kapitány, a' Császári német és rácز hadaknak parancsolja, hogy a' Ságiakat ne károsítsák, mivel 1710 =ről a Császár adóját megadták.

1710. oct. 27. gróf Löwenlowig Fridrik, n. Váradı Kapitány a' Ságiak hıvségét elismeri 's elfogadja.

1713. Decz. Zabolch megye, nemesi bizonyság levelet ad a Ságiaknak, mivel ezek részint nemeseknek születtek, részint első Leopold által nemesi 's Curialis jussokkal ajándékoztattak meg, - s azt is itéli, hogy szabad királyi Debreczen várossa helljtelenől akar tőlök vásárpénzt venni.

1758. a' Sági nemesek és adófızetők abban egyeztek meg, hogy a' hidvám; - korcsma, - mészárszék, - 's malom jövedelmein, együtt osztoznak.

A' Sápi tanács levéltára leveleiből béjegyzette Sápon Jun 7-én 1842.
Zágoni Álbú Károly, A. Bereg megyében Isnétei pap, - néhai Sápi pap t.
t. Zágoni Álbú Gedeon Úr Fia.

Kijegyeztem ezeket a saápi eclésia 1835-iki
protokollumából a fedélbelső lapjáról 1887 20/7

Ónody László...

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A Bihari Füzetek Mecénása Klub tagjai vállalják, hogy évenként legalább Húszezer forinttal segítik a Tónus Bt. Bihari Füzetek sorozatának megjelentetését. Minden mecénás öt-öt db. kiadványt kap a támogatásért, de továbbra is marad lehetőség egy-egy kiadvány támogatására.

Mecénásaink:

BAGDY DÁNIEL

BAZSÓ SÁNDORNÉ

CSAPÓNÉ DR. GOMBOS PIROSKA

GORON JÓZSEF

GYARMATI SÁNDORNÉ

DR. ISZLAI SÁNDOR és SZEZENI ENIKŐ

KAPORNAI JUDIT

MÁTÉ JÓZSEF

SZABÓ NÁNDOR

SZEIFERT FERENC

A kiadvány megjelenését támogatta:

SZATMÁRI IMPEX '94 KFT.

ÁRTÁND ÖNKORMÁNYZATA

KÜRTHY SÁNDOR ÉS FELESÉGE

DR. POLGÁRI ZOLTÁN

VARJU SÁNDOR

A B Tónus Bt. kiadó 1997-ben indította el könyvsorozatát, a Bihari Füzeteket. A kiadó szándéka szerint ebben a sorozatban megjelennek azok a művek, amelyek bemutatják az itt élő emberek életét, sorsát, a bihari térség történetét, kultúráját, irodalmi, művészeti életét, az ezzel kapcsolatos – publikálásra alkalmas – tudományos kutatómunkákat, szakdolgozatokat, a térséghez kötődő kortárs irodalmárok érdemes alkotásait, az egyetemes és magyar irodalmomban, kultúrában a Bihart képviselő írók, költők, néprajzkutatók stb., még meg nem jelent és hiánypótló köteteit.

Megjelent:

Száz éve született a feket bojtár

Fülöp Vilmos: Emberek a völgyben

Nyakas Miklós: Berettyóújfalu napja

- május huszonhárom

Soltészné Szatmári Erzsébet: Három sóhaj

Berettyóújfalu híres nyomdája

Kocsis Csaba: A vándor

Bakó Endre: Kosztolányi a „faluvárosban”

Kicsi fiú nagy futása

(Válogatás az Alföld 2000 novellapályázat anyagából)

Hajzer Margit: A legszebb éveim

Ficz Mária: Hajnali fény

Bakó Endre: Írók, költők Újfalu vonzásában

Konrád György: Elutazás és hazatérés (részletek)

Balogh-Bíró-Fenyvesvölgyi: Az eldobott ország

Szívós István: Ezredév Biharban

Balázs Imre: Bihari történetek

Nagy Márton: Társadalmi élet a Sárreten

Az elfelejtett Erdélyi József

Zsupos Zoltán: A betyároktól a lidércekig

Mezey Jenő: Bajomi emlékeim

Bakó Endre: Józsi beszélgetéseim

Ónody Magdolna: Pillantások a múltba

Előkészületben:

Szűcs Sándor: Egy futóbetyár kalandjai

Bihar vármegye Gróf Tisza István Közkórháza

Tartalom

Előszó.....	5
Tetétleni vendégségek.....	6
Apróságok-régiokről.....	15
Egy arckép történetéhez.....	18
Egy Csokonai anekdota védelmében.....	21
A gávai költőnő.....	24
A Hodossyakról.....	27
Emléktöredékek Sápról.....	36
Ónody László jegyzetei a saápi eklésia 1835-iki Protokollumából.....	4

ISBN 963216433-4

9 799632 164334